

Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.

Distr.:
Algemeen 26
april 2018

Origineel: Engels

Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap

Algemene commentaar nr. 6 (2018) over gelijkheid en non-discriminatie**

I. Inleiding

1. Doel van deze algemene commentaar is de verplichtingen te verduidelijken van de Staten die partij zijn inzake non-discriminatie en gelijkheid, zoals vastgelegd in artikel 5 van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.

2. Het Comité vreest dat de wetgeving en het beleid van de Staten die partij zijn bij het Verdrag nog steeds gebaseerd zijn op liefdadigheids- en/of medische modellen, hoewel deze modellen onverenigbaar zijn met het Verdrag. Het aanhoudende gebruik van dergelijke paradigma's gaat voorbij aan de erkenning van personen met een handicap als volwaardige rechtssubjecten en als rechtenhouders. Bovendien merkt het Comité op dat de inspanningen van de Staten die partij zijn om de mentale belemmeringen voor gehandicapten te overwinnen, ontoereikend zijn geweest. Voorbeelden hiervan zijn blijvende en vernederende stereotypen en stigmatisering van en vooroordelen over personen met een handicap als zijnde een last voor de samenleving. Daarom is het van cruciaal belang dat personen met een handicap via hun representatieve organisaties een centrale rol spelen bij de ontwikkeling van wettelijke en beleidshervormingen.

3. De verruiming van de antidiscriminatiewetgeving en de kaders voor de mensenrechten heeft geleid tot een uitgebreide bescherming van de rechten van personen met een handicap in vele Staten die partij zijn. Niettemin blijven wetten en regelgevingskaders vaak onvolmaakt en onvolledig of ondoeltreffend, of weerspiegelen zij een ontoereikend begrip van het mensenrechtenmodel voor personen met een handicap. Vele nationale wetten en beleidsmaatregelen bestendigen de uitsluiting, isolatie en discriminatie van en het geweld tegen personen met een handicap. Vaak wordt meervoudige en intersectionele discriminatie of associatieve discriminatie niet erkend, wordt niet erkend dat het weigeren van redelijke aanpassingen een vorm van discriminatie is en ontbreken doeltreffende mechanismen voor juridisch verhaal en schadeloosstelling. Dergelijke wetten en beleidsmaatregelen worden gewoonlijk niet beschouwd als discriminatie op grond van een handicap, omdat zij gerechtvaardigd worden als zijnde ter bescherming of verzorging van personen met een handicap, of in hun belang.

II. Gelijkheid voor en non-discriminatie van gehandicapten in het internationaal recht

4. Gelijkheid en non-discriminatie behoren tot de meest fundamentele beginselen en rechten van de internationale mensenrechtenwetgeving. Omdat ze verbonden zijn met menselijke

* Om technische redenen opnieuw uitgegeven op 18 mei 2018.

** Goedgekeurd door het Comité tijdens zijn negentiende zitting (14 februari-9 maart 2018).

GE.18-06662(E)

waardigheid, zijn ze de hoekstenen van alle mensenrechten. In de artikelen 1 en 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens wordt verklaard dat iedereen gelijk is in waardigheid en rechten, en wordt discriminatie op een niet-limitatief aantal gronden veroordeeld.

5. Gelijkheid en non-discriminatie vormen de kern van alle mensenrechtenverdragen. Het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten verbieden discriminatie op een open lijst van gronden, waaruit artikel 5 van het Verdrag is voortgekomen. Alle thematische mensenrechtenverdragen van de Verenigde Naties¹ hebben tot doel gelijkheid tot stand te brengen en discriminatie uit te bannen, en bevatten bepalingen inzake gelijkheid en non-discriminatie. In het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap is rekening gehouden met de ervaringen van de andere verdragen, en de beginselen van gelijkheid en non-discriminatie vertegenwoordigen de evolutie van de traditie en de aanpak van de Verenigde Naties.

6. De term "waardigheid" komt in het Verdrag vaker voor dan in enig ander mensenrechtenverdrag van de Verenigde Naties. De term is opgenomen in de preambule, waarin de Staten die partij zijn, herinneren aan het Handvest der Verenigde Naties en de daarin verkondigde beginselen, die de inherente waardigheid en waarde en de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap erkennen als grondslag voor vrijheid, rechtvaardigheid en vrede in de wereld.

7. Gelijkheid en non-discriminatie vormen de kern van het Verdrag en worden consequent in alle materiële artikelen genoemd met het herhaalde gebruik van de formulering "op voet van gelijkheid met anderen", die alle materiële rechten van het Verdrag koppelt aan het non-discriminatiebeginsel. Waardigheid, integriteit en gelijkheid van de persoon werden ontzegd aan mensen met werkelijke of vermeende beperkingen. Er werd en wordt nog steeds gediscrimineerd, onder meer in wrede vormen zoals niet-consensuele en/of gedwongen systematische sterilisaties en medische of op hormonen gebaseerde ingrepen (bijvoorbeeld lobotomie of de Ashley-behandeling), gedwongen drogering en gedwongen elektroshocks, opsluiting, systematische moord met het etiket "euthanasie", gedwongen en afgedwongen abortus, ontzegging van toegang tot gezondheidszorg, en verminking van en handel in lichaamsdelen, met name van personen met albinisme.

III. Het mensenrechtenmodel van handicap en inclusieve gelijkheid

8. Individuele of medische modellen van handicap verhinderen de toepassing van het gelijkheidsbeginsel op personen met een handicap. Volgens het medische model van handicap worden gehandicapten niet erkend als rechtheouders, maar in plaats daarvan "gereduceerd" tot hun beperkingen. In deze modellen worden discriminerende of gedifferentieerde behandeling en uitsluiting van gehandicapten als de norm beschouwd en gelegitimeerd door een medisch gestuurde benadering van handicaps. Individuele of medische modellen werden gebruikt om de vroegste internationale wetten en beleidsmaatregelen met betrekking tot handicaps te bepalen, zelfs na de eerste pogingen om het begrip gelijkheid toe te passen op de context van handicaps. De Verklaring inzake de rechten van Verstandelijk Gehandicapten (1971) en de Verklaring inzake de Rechten van Gehandicapten (1975) waren de eerste mensenrechteninstrumenten die bepalingen inzake gelijkheid en non-discriminatie bevatten voor personen met een handicap. Hoewel deze vroege soft law-mensenrechteninstrumenten het pad effenden voor een gelijkheidsbenadering van handicaps, waren zij nog steeds gebaseerd op het medische model van handicap, aangezien een handicap werd gezien als een legitieme grond voor het beperken of ontzeggen van rechten. Zij bevatten ook taal die nu als ongepast of achterhaald wordt beschouwd. Een verdere stap werd gezet in 1993 met de aanneming van de Standaardregels voor Gelijke Kansen voor Personen met een Handicap, waarin "gelijke kansen" werd uitgeroepen tot een fundamenteel concept van het gehandicaptenbeleid en de gehandicaptenwetgeving.

9. In het mensenrechtenmodel van handicap wordt erkend dat handicaps een sociale constructie zijn en dat handicaps niet mogen worden beschouwd als een legitieme grond voor de ontzegging of beperking van

¹ Het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie; het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen; het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing; het Verdrag inzake de rechten van het kind; het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden; en het Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning.

mensenrechten. Het erkent dat een handicap een van de verschillende lagen van de identiteit is. Daarom moet in wetten en beleid inzake handicaps rekening worden gehouden met de diversiteit van personen met een handicap. Tevens wordt erkend dat de mensenrechten onderling afhankelijk, onderling verbonden en ondeelbaar zijn.

10. Gelijke kansen, als algemeen beginsel van het Verdrag krachtens artikel 3, markeert een belangrijke ontwikkeling van een formeel model van gelijkheid naar een materieel model van gelijkheid. Formele gelijkheid beoogt directe discriminatie te bestrijden door personen in een vergelijkbare situatie gelijk te behandelen. Het kan helpen negatieve stereotypen en vooroordelen te bestrijden, maar het kan geen oplossingen bieden voor het "dilemma van het verschil", omdat het de verschillen tussen mensen niet in aanmerking neemt en omarmt. Substantiële gelijkheid daarentegen beoogt ook structurele en indirecte discriminatie aan te pakken en houdt rekening met machtsverhoudingen. Het erkent dat het "dilemma van het verschil" zowel het negeren als het erkennen van verschillen tussen mensen inhoudt om gelijkheid te bereiken.

11. Inclusieve gelijkheid is een nieuw model van gelijkheid dat in de loop van het Verdrag werd ontwikkeld. Het omvat een inhoudelijk model van gelijkheid en breidt de inhoud van gelijkheid uit in: a) een billijke herverdelende dimensie om sociaaleconomische achterstanden aan te pakken; b) een erkenningsdimensie om stigmatisering, stereotypering, vooroordelen en geweld te bestrijden en de waardigheid van mensen en hun intersectionaliteit te erkennen; c) een participatieve dimensie om de sociale aard van mensen als leden van sociale groepen en de volledige erkenning van menselijkheid door middel van inclusie in de samenleving te bevestigen; en d) een tegemoetkomende dimensie om ruimte te maken voor verschillen als een kwestie van menselijke waardigheid. Het Verdrag is gebaseerd op inclusieve gelijkheid.

IV. Juridisch karakter van non-discriminatie en gelijkheid

12. Gelijkheid en non-discriminatie zijn beginselen en rechten. Het Verdrag noemt ze in artikel 3 beginselen en in artikel 5 rechten. Zij zijn ook een interpretatie-instrument voor alle andere beginselen en rechten die in het Verdrag zijn neergelegd. De beginselen/rechten van gelijkheid en non-discriminatie vormen een hoeksteen van de internationale bescherming die door het Verdrag wordt gewaarborgd. Bevordering van gelijkheid en bestrijding van discriminatie zijn horizontale verplichtingen die onmiddellijk moeten worden nagekomen. Zij zijn niet onderworpen aan geleidelijke realisatie.

13. Artikel 5 van het Verdrag voorziet, evenals artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, op zichzelf in een autonoom recht dat losstaat van andere bepalingen. Het verbiedt de jure of de facto discriminatie op elk gebied dat door de overheid wordt geregeld en beschermd. In combinatie met artikel 4, par. 1, (e), is het ook duidelijk dat het zich uitstrekt tot de privésector.

V. Normatieve inhoud

A. Artikel 5, par. 1, over gelijkheid voor en onder de wet

14. In verscheidene internationale mensenrechtenverdragen is de term "gelijk voor de wet", die het recht van personen op gelijke behandeling door en bij de toepassing van de wet beschrijft, als een gebied opgenomen. Opdat dit recht ten volle kan worden gerealiseerd, mogen de rechterlijke macht en de wetshandhavers personen met een handicap bij de rechtsbedeling niet discrimineren. "Gelijkheid voor de wet" is uniek voor het Verdrag. Het verwijst naar de mogelijkheid om rechtsbetrekkingen aan te gaan. Terwijl gelijkheid voor de wet verwijst naar het recht om door de wet beschermd te worden, verwijst gelijkheid onder de wet naar het recht om de wet te gebruiken voor persoonlijk voordeel. Personen met een handicap hebben het recht op effectieve bescherming en positieve betrokkenheid. De wet zelf waarborgt de materiële gelijkheid van allen die zich binnen een bepaald rechtsgebied bevinden. De erkenning dat alle personen met een handicap gelijk zijn voor de wet, betekent dus dat er geen wetten mogen zijn die specifieke ontkenning, beperking of begrenzing van de rechten van personen met een handicap

toestaan, en dat handicaps in alle wetgeving en beleid moeten worden geïntegreerd.

15. Deze interpretatie van de termen "gelijk zijn voor de wet" en "gelijk zijn onder de wet" is in overeenstemming met artikel 4, par. 1, (b) en (c), van het Verdrag, volgens hetwelk

Staten die partij zijn, dienen te waarborgen dat overheidsinstanties en instellingen handelen in overeenstemming met het Verdrag; dat bestaande wetten, voorschriften, gewoonten en praktijken die discriminatie van gehandicapten inhouden worden gewijzigd of afgeschaft; en dat in alle beleidsmaatregelen en programma's rekening wordt gehouden met de bescherming en bevordering van de rechten van gehandicapten.

B. Artikel 5, par. 1, betreffende dezelfde bescherming en hetzelfde voordeel van de wet

16. "Dezelfde bescherming door de wet" en "hetzelfde voordeel van de wet" omvatten verwante maar onderscheiden concepten van gelijkheid en non-discriminatie. De uitdrukking "dezelfde bescherming door de wet" is welbekend in de internationale mensenrechtenverdragen en wordt gebruikt om van de nationale wetgevers te eisen dat zij bij de vaststelling van wetten en beleid geen discriminatie van gehandicapten handhaven of invoeren. Bij lezing van artikel 5 in samenhang met de artikelen 1, 3 en 4 van het Verdrag is het duidelijk dat de Staten die partij zijn, positieve maatregelen moeten nemen om te bevorderen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid de door de wetgeving gewaarborgde rechten kunnen genieten. Toegankelijkheid, redelijke aanpassingen en individuele ondersteuning zijn vaak vereist. Om gelijke kansen voor alle personen met een handicap te waarborgen, wordt de term "hetzelfde voordeel van de wet" gebruikt, hetgeen betekent dat de Staten die partij zijn, de belemmeringen moeten wegnemen voor het verkrijgen van toegang tot alle bescherming van de wet en de voordelen van gelijke toegang tot de wet en de rechter om rechten te doen gelden.

C. Artikel 5, par. 2, betreffende het verbod op discriminatie en gelijke en effectieve rechtsbescherming

17. Artikel 5, par. 2, bevat de wettelijke vereisten voor het verwezenlijken van gelijke rechten voor personen met een handicap en met hen verbonden personen. De verplichting om elke vorm van discriminatie op grond van een handicap te verbieden, geldt ook voor personen met een handicap en hun medestanders, bijvoorbeeld ouders van kinderen met een handicap. De verplichting om personen met een handicap een gelijke en effectieve rechtsbescherming tegen discriminatie op alle gronden te garanderen, is verstrekkend en legt de Staten die partij zijn, positieve beschermingsverplichtingen op. Discriminatie op grond van een handicap wordt in artikel 2 gedefinieerd als "elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een handicap dat of die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid met anderen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of burgerlijke leven, of op andere gebieden aangetast of onmogelijk gemaakt wordt. Het omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen." Die definitie is gebaseerd op juridische definities van discriminatie in internationale mensenrechtenverdragen, zoals artikel 1 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie en artikel 1 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Het gaat in twee opzichten verder dan die definities: ten eerste omvat het "weigeren van redelijke aanpassingen" als een vorm van discriminatie op grond van handicap; ten tweede is de zinsnede "op voet van gelijkheid met anderen" een nieuw element. Het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen bevat in de artikelen 1 en 3 een soortgelijke maar beperktere formulering: "op basis van gelijkheid van mannen en vrouwen". De zinsnede "op voet van gelijkheid met anderen" is niet alleen beperkt tot de definitie van discriminatie op grond van een handicap, maar is in het hele Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap terug te vinden. Enerzijds betekent het dat personen met een handicap niet meer of minder rechten of voordelen krijgen dan de algemene bevolking. Anderzijds vereist het dat de Staten die partij zijn, concrete specifieke maatregelen nemen om de feitelijke gelijkheid voor personen met een handicap te verwezenlijken, zodat zij daadwerkelijk alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen genieten.

18. De plicht om "elke vorm van discriminatie" te verbieden omvat alle vormen van discriminatie. De internationale mensenrechtenpraktijk onderscheidt vier hoofdvormen van discriminatie, die afzonderlijk of tegelijkertijd kunnen voorkomen:

(a) "Directe discriminatie" doet zich voor wanneer personen met een handicap in een vergelijkbare situatie minder gunstig worden behandeld dan andere personen vanwege een andere persoonlijke status om een reden die verband houdt met een verboden grond. Directe discriminatie omvat nadelige handelingen of omissies op basis van verboden gronden waarbij er geen

vergelijkbare situatie is.² Het motief of de bedoeling van de discriminerende partij is niet relevant om te bepalen of er sprake is van discriminatie. Een staatsschool die bijvoorbeeld weigert een kind met een handicap toe te laten om de schoolprogramma's niet te wijzigen, doet dit alleen vanwege zijn of haar handicap en is een voorbeeld van directe discriminatie;

(b) "Indirecte discriminatie"³ betekent dat wetten, beleidsmaatregelen of praktijken op het eerste gezicht neutraal lijken, maar een onevenredig negatief effect hebben op een persoon met een handicap. Het doet zich voor wanneer een gelegenheid die toegankelijk lijkt, in werkelijkheid bepaalde personen uitsluit omdat hun status hen niet toestaat van de gelegenheid zelf te profiteren. Indien een school bijvoorbeeld geen boeken in Easy-Readformaat ter beschikking stelt, discrimineert zij indirect personen met een verstandelijke handicap die, hoewel zij technisch gezien de school mogen bezoeken, in feite naar een andere school zouden moeten gaan. Ook als een kandidaat met beperkte mobiliteit een sollicitatiegesprek heeft op een kantoor op de tweede verdieping in een gebouw zonder lift, hoewel hij het gesprek mag voeren, plaatst deze situatie hem in een ongelijke positie;

(c) "Ontzegging van redelijke aanpassingen" is volgens artikel 2 van het Verdrag een vorm van discriminatie indien de noodzakelijke en passende wijzigingen en aanpassingen (die geen "disproportionele of onnodige last" vormen) worden geweigerd en nodig zijn om het gelijke genot of de gelijke uitoefening van een mensenrecht of fundamentele vrijheid te waarborgen. Het niet aanvaarden van een begeleider of de weigering om een persoon met een handicap anderszins tegemoet te komen zijn voorbeelden van het weigeren van redelijke aanpassingen;

(d) "Intimidatie" is een vorm van discriminatie wanneer ongewenst gedrag in verband met een handicap of andere verboden gronden plaatsvindt met als doel of gevolg dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast en een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd. Dit kan gebeuren door acties of woorden die tot gevolg hebben dat het verschil en de onderdrukking van personen met een handicap worden bestendigd. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar personen met een handicap die in geïsoleerde ruimten leven, zoals tehuizen, speciale scholen of psychiatrische ziekenhuizen, waar dit soort discriminatie vaker voorkomt en van nature onzichtbaar is en dus waarschijnlijk niet wordt bestraft. "Pesten" en zijn online vorm, cyberpesten en cyberhaat, zijn ook bijzonder gewelddadige en schadelijke vormen van haatmisdrijven. Andere voorbeelden zijn (op handicaps gebaseerd) geweld in al zijn verschijningsvormen, zoals verkrachting, misbruik en uitbuiting, haatmisdrijven en afranselingen.

19. Discriminatie kan gebaseerd zijn op één kenmerk, zoals handicap of geslacht, of op meerdere en/of elkaar kruisende kenmerken. "Intersectionele discriminatie" doet zich voor wanneer een persoon met een handicap of een met een handicap geassocieerde persoon op enigerlei wijze wordt gediscrimineerd op grond van een handicap, in combinatie met, kleur, geslacht, taal, godsdienst, etnische, gender- of andere status. Intersectionele discriminatie kan de vorm aannemen van directe of indirecte discriminatie, weigering van redelijke aanpassingen of intimidatie. Terwijl bijvoorbeeld het ontzeggen van toegang tot algemene gezondheidsinformatie wegens een ontoegankelijk formaat alle personen op basis van een handicap treft, beperkt het ontzeggen van toegang tot gezinsplanningsdiensten aan een blinde vrouw haar rechten op basis van de intersectie van haar geslacht en haar handicap. In veel gevallen is het moeilijk deze gronden te scheiden. De Staten die partij zijn, moeten meervoudige en intersectionele discriminatie van personen met een handicap aanpakken. "Meervoudige discriminatie" is volgens het Comité een situatie waarin iemand op twee of meer gronden kan worden gediscrimineerd, in die zin dat de discriminatie wordt verergerd. Intersectionele discriminatie verwijst naar een situatie waarin verschillende gronden tegelijkertijd werkzaam zijn en op elkaar inwerken op een zodanige wijze dat zij onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en daardoor de betrokken personen blootstellen aan unieke vormen van achterstelling en discriminatie.⁴

20. Discriminatie "op grond van handicap" kan gericht zijn tegen personen die momenteel een handicap hebben, die in het verleden een handicap hebben gehad, die een aanleg hebben voor een handicap die in de toekomst ligt, die geacht worden een handicap te hebben, alsmede tegen degenen die

² Zie Comité voor economische, sociale en culturele rechten algemene commentaar nr. 20 (2009) over

non-discriminatie in economische, sociale en culturele rechten, par. 10.

³ Ibid.

⁴ Zie Comité voor de rechten van personen met een handicap algemene commentaar nr. 3 (2016) over vrouwen en meisjes met een handicap, par. 4 (c) en 16.

worden geassocieerd met een persoon met een handicap. Dit laatste staat bekend als "discriminatie door associatie". De reden voor de ruime werkingssfeer van artikel 5 is de uitroeiing en bestrijding van alle discriminerende situaties en/of discriminerende gedragingen die verband houden met een handicap.

21. Bescherming tegen "discriminatie op welke grond dan ook" betekent dat rekening moet worden gehouden met alle mogelijke gronden van discriminatie en hun raakvlakken. Mogelijke gronden zijn onder meer: handicap; gezondheidstoestand; genetische of andere aanleg voor ziekten; ras; huidskleur; afkomst; geslacht; zwangerschap en moederschap/vaderschap; burgerlijke, gezins- of loopbaanstatus; geslachtsuitdrukking; geslacht; taal; godsdienst; politieke of andere overtuiging; nationale, etnische, inheemse of sociale afkomst; migranten-, vluchtelingen- of asielstatus; het behoren tot een nationale minderheid; economische of vermogenssituatie; geboorte; en leeftijd, of een combinatie van deze gronden of kenmerken die met een van deze gronden verband houden.

22. "Gelijke en doeltreffende wettelijke bescherming tegen discriminatie" betekent dat de Staten die partij zijn, positieve verplichtingen hebben om personen met een handicap te beschermen tegen discriminatie, met de verplichting om specifieke en alomvattende antidiscriminatiewetgeving vast te stellen. Het expliciete wettelijke verbod op discriminatie op grond van handicap en andere vormen van discriminatie van personen met een handicap moet vergezeld gaan van passende en doeltreffende rechtsmiddelen en sancties in verband met intersectionele discriminatie in civiele, administratieve en strafrechtelijke procedures. Wanneer de discriminatie een systematisch karakter heeft, kan de loutere toekenning van compensatie aan een individu geen echt effect hebben in de zin van een verandering van de aanpak. In die gevallen moeten de Staten die partij zijn, ook "toekomstgerichte, niet-geldelijke rechtsmiddelen" in hun wetgeving opnemen, hetgeen betekent dat de Staat die partij is, verdere effectieve bescherming biedt tegen discriminatie door particuliere partijen en organisaties.

D. Artikel 5, par. 3, betreffende redelijke aanpassingen

23. Redelijke aanpassingen zijn een intrinsiek onderdeel van de onmiddellijk toepasbare plicht tot non-discriminatie in de context van handicaps.⁵ Voorbeelden van redelijke aanpassingen zijn het toegankelijk maken van bestaande faciliteiten en informatie voor de persoon met een handicap; het aanpassen van uitrusting; het reorganiseren van activiteiten; het herschikken van het werk; het aanpassen van lesmateriaal en onderwijsstrategieën; het aanpassen van medische procedures; of het mogelijk maken van toegang tot ondersteunend personeel zonder onevenredige of buitensporige belasting.

24. Taken in verband met redelijke aanpassingen zijn anders dan taken in verband met toegankelijkheid. Beide beogen toegankelijkheid te garanderen, maar de plicht om te voorzien in toegankelijkheid door middel van universeel ontwerp of ondersteunende technologieën is een *ex ante*-plicht, terwijl de plicht om te voorzien in redelijke aanpassingen een *ex nunc*-plicht is:

(a) Als een *ex ante*-plicht, moet toegankelijkheid worden ingebouwd in systemen en processen zonder rekening te houden met de behoefte van een bepaalde persoon met een handicap om bijvoorbeeld op gelijke voet met anderen toegang te hebben tot een gebouw, een dienst of een product. De Staten die partij zijn, moeten toegankelijkheidsnormen vaststellen die zijn ontwikkeld en aangenomen in overleg met gehandicaptenorganisaties, in overeenstemming met artikel 4, par. 3, van het verdrag. De plicht tot toegankelijkheid is een proactieve, systematische plicht;

(b) Bij wijze van *ex nunc*-plicht moet in redelijke aanpassingen worden voorzien vanaf het moment dat een persoon met een handicap toegang nodig heeft tot niet-toegankelijke situaties of omgevingen, of zijn of haar rechten wil uitoefenen. Redelijke aanpassingen worden vaak, maar niet noodzakelijk, gevraagd door de persoon die toegang nodig heeft, of door relevante vertegenwoordigers van een persoon of een groep mensen. Over redelijke aanpassingen moet met de aanvrager(s) worden onderhandeld. In bepaalde omstandigheden wordt de verstrekte redelijke aanpassing een collectief of openbaar goed. In andere gevallen komen de redelijke aanpassingen alleen ten goede aan de aanvrager(s). De plicht om te voorzien in redelijke aanpassingen is een individuele reactieve plicht die geldt vanaf het moment dat een verzoek om aanpassing wordt ontvangen. Redelijke

aanpassing vereist dat de drager van de plicht een dialoog aangaat met de persoon met een handicap. Het is belangrijk op te merken dat

⁵Zie Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten algemene commentaar nr. 5 (1994) over personen met een handicap, par. 15.

de plicht om in redelijke aanpassingen te voorzien, niet beperkt is tot situaties waarin de persoon met een handicap om een aanpassing heeft gevraagd of waarin kan worden aangetoond dat de vermeende drager van de plicht daadwerkelijk wist dat de betrokkene een handicap had. Dit moet ook gelden in situaties waarin een potentiële drager van de plicht zich had moeten realiseren dat de persoon in kwestie een handicap heeft waarvoor aanpassingen nodig zijn om belemmeringen voor de uitoefening van rechten aan te pakken.

25. De plicht om te voorzien in redelijke aanpassingen overeenkomstig de artikelen 2 en 5 van het Verdrag kan worden opgesplitst in twee onderdelen. Het eerste deel legt een positieve wettelijke verplichting op om te voorzien in redelijke aanpassingen, dat wil zeggen wijzigingen of aanpassingen die noodzakelijk en passend zijn wanneer zij in een bepaald geval vereist zijn om te waarborgen dat een persoon met een handicap zijn rechten kan genieten of uitoefenen. Het tweede deel van deze plicht zorgt ervoor dat deze vereiste aanpassingen geen onevenredige of buitensporige last voor de drager van de plicht vormen.

(a) "Redelijke aanpassing" is een enkel begrip, en "redelijk" mag niet verkeerd worden opgevat als een uitzonderingsclausule; het begrip "redelijkheid" mag niet fungeren als een afzonderlijke kwalificatie of wijziging van de plicht. Het is geen middel om de kosten van de aanpassing of de beschikbaarheid van middelen te beoordelen - dit gebeurt in een later stadium, wanneer de "onevenredige of buitensporige last" wordt beoordeeld. De redelijkheid van een aanpassing is veeleer een verwijzing naar de relevantie, geschiktheid en doeltreffendheid ervan voor de persoon met een handicap. Een aanpassing is dus redelijk als zij het doel (of de doelen) bereikt waarvoor zij wordt gerealiseerd, en is afgestemd op de behoeften van de persoon met een handicap;

(b) "Onevenredige of onnodige last" moet worden opgevat als één enkel begrip dat de grens bepaalt van de plicht om te voorzien in redelijke aanpassingen. Beide termen moeten als synoniemen worden beschouwd voor zover zij naar hetzelfde idee verwijzen: dat het verzoek om redelijke aanpassingen gebonden moet zijn aan een mogelijke buitensporige of ongerechtvaardigde last voor de aanpassende partij;

(c) "Redelijke aanpassing" mag ook niet worden verward met "specifieke maatregelen", waaronder "maatregelen voor positieve actie". Hoewel beide concepten gericht zijn op het bereiken van feitelijke gelijkheid, is redelijke aanpassingen een non-discriminatieverplichting, terwijl specifieke maatregelen een voorkeursbehandeling van personen met een handicap boven anderen inhouden om historische en/of systematische/systeemgebonden uitsluiting van de voordelen van de uitoefening van rechten aan te pakken. Voorbeelden van specifieke maatregelen zijn tijdelijke maatregelen ter bestrijding van het geringe aantal vrouwen met een handicap die in de particuliere sector werkzaam zijn en steunprogramma's om het aantal studenten met een handicap in het tertiair onderwijs te verhogen. Redelijke aanpassingen mogen evenmin worden verward met het verlenen van steun, zoals persoonlijke assistenten, in het kader van het recht om zelfstandig te leven en in de maatschappij te worden opgenomen, of steun bij de uitoefening van de rechtsbekwaamheid;

(d) "Procedurele aanpassingen" in de context van de toegang tot de rechtsstelsels mogen niet worden verward met redelijke aanpassingen; terwijl deze redelijke aanpassingen worden beperkt door het begrip disproportionaliteit, zijn procedurele aanpassingen dat niet.

26. Belangrijke elementen die de uitvoering van de plicht om redelijke aanpassingen aan te brengen sturen, zijn onder meer:

(a) In samenspraak met de betrokken persoon met een handicap belemmeringen die gevolgen hebben voor het genot van mensenrechten voor personen met een handicap in kaart brengen en wegnemen;

(b) Beoordelen of een aanpassing haalbaar is (juridisch of in de praktijk) - een aanpassing die juridisch of materieel onmogelijk is, is onhaalbaar;

(c) Beoordelen of de aanpassing relevant (d.w.z. noodzakelijk en passend) of doeltreffend is om de verwezenlijking van het betrokken recht te waarborgen;

(d) Beoordelen of de wijziging een onevenredige of onnodige last voor de drager van de plicht vormt; om te bepalen of een redelijke aanpassing onevenredig of onnodig belastend is, moet de evenredige relatie worden beoordeeld

tussen de gebruikte middelen en het doel ervan, namelijk het genot van het betrokken recht;

(e) Ervoor zorgen dat de redelijke aanpassingen geschikt zijn om de essentiële doelstelling van bevordering van gelijkheid en uitbanning van discriminatie van personen met een handicap te verwezenlijken. Een aanpak per geval op basis van overleg met de bevoegde instantie die belast is met redelijke aanpassingen en de betrokkene, is derhalve vereist. Mogelijke factoren die in aanmerking moeten worden genomen zijn de financiële kosten, de beschikbare middelen (waaronder overheidssubsidies), de omvang van de aanpassende partij (in haar geheel), het effect van de wijziging op de instelling of de onderneming, voordelen voor derden, negatieve gevolgen voor andere personen en redelijke gezondheids- en veiligheidseisen. Wat betreft de Staat die partij is als geheel en de entiteiten in de particuliere sector, moet worden gekeken naar het totale vermogen en niet alleen naar de middelen van een eenheid of afdeling binnen een organisatiestructuur;

(f) Ervoor zorgen dat de personen met een handicap in het algemeen niet voor de kosten opdraaien;

(g) Ervoor zorgen dat de bewijslast rust op de drager van de plicht die stelt dat zijn of haar last onevenredig of buitensporig zwaar zou zijn.

27. Elke rechtvaardiging voor de weigering van redelijke aanpassingen moet gebaseerd zijn op objectieve criteria en moet tijdig worden geanalyseerd en meegedeeld aan de betrokken persoon met een handicap. De rechtvaardigingstoets bij redelijke aanpassingen houdt verband met de duur van de relatie tussen de drager van de plicht en de rechthouder.

E. Artikel 5, par. 4, betreffende specifieke maatregelen

28. Specifieke maatregelen die niet als discriminatie mogen worden beschouwd, zijn positieve of bevestigende maatregelen die erop gericht zijn de feitelijke gelijkheid van personen met een handicap te bespoedigen of te verwezenlijken. Dergelijke maatregelen worden genoemd in andere internationale mensenrechtenverdragen, zoals artikel 4 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen of artikel 1, par. 4, van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, en houden in dat bepaalde voordelen worden aangenomen of gehandhaafd ten gunste van een ondervertegenwoordigde of gemarginaliseerde groep. Zij zijn meestal van tijdelijke aard, hoewel in sommige gevallen permanente specifieke maatregelen nodig zijn, afhankelijk van de context en de omstandigheden, onder meer op grond van een bepaalde handicap of de structurele belemmeringen van de samenleving. Voorbeelden van specifieke maatregelen zijn outreach- en ondersteuningsprogramma's, toewijzing en/of herverdeling van middelen, gerichte werving, indienstneming en bevordering, quotastelsels, bevorderings- en empowermentmaatregelen, alsmede respijtzorg en technologische hulpmiddelen.

29. De specifieke maatregelen die door de Staten die partij zijn uit hoofde van artikel 5, par. 4, van het Verdrag worden aangenomen, moeten in overeenstemming zijn met alle beginselen en bepalingen ervan. Zij mogen met name niet leiden tot bestendiging van isolatie, segregatie, stereotypering, stigmatisering of andere vormen van discriminatie van gehandicapten. Derhalve moeten de Staten die partij zijn, nauw overleg plegen met representatieve organisaties van gehandicapten en deze actief bij de aanneming van specifieke maatregelen betrekken.

VI. Algemene verplichtingen van de Staten die partij zijn bij het verdrag inzake non-discriminatie en gelijkheid

30. De Staten die partij zijn, zijn verplicht het recht van alle personen met een handicap op non-discriminatie en gelijkheid te eerbiedigen, te beschermen en uit te voeren. In dat verband moeten de Staten die partij zijn, zich onthouden van elke maatregel die personen met een handicap discrimineert. In het bijzonder wijzigen of schaffen de Staten die partij zijn, bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken die een dergelijke discriminatie inhouden, af. Het Comité heeft in dat verband vaak voorbeelden gegeven, zoals: voorgedijwetten en andere regels die een inbreuk vormen op het recht op

rechtsbekwaamheid;⁶

⁶Zie Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap algemene commentaar nr. 1 (2014) over gelijke erkenning voor de wet.

wetten inzake geestelijke gezondheid die gedwongen opname en gedwongen behandeling legitimeren, die discriminerend zijn en moeten worden afgeschaft;⁷ niet-consensuele sterilisatie van vrouwen en meisjes met een handicap; ontoegankelijke huisvesting en institutionaliseringsbeleid;⁸ wetten en beleid inzake gesegregeerd onderwijs;⁹ en kieswetten die personen met een handicap hun rechten ontnemen.¹⁰

31. De daadwerkelijke uitoefening van het recht op gelijkheid en non-discriminatie vereist de aanneming van handhavingsmaatregelen, zoals:

(a) Maatregelen om alle mensen bewust te maken van de rechten van gehandicapten uit hoofde van het verdrag, de betekenis van discriminatie en de bestaande rechtsmiddelen;

(b) Maatregelen om ervoor te zorgen dat de in het Verdrag vervatte rechten voor de nationale rechter kunnen worden ingeroepen en dat iedereen die discriminatie heeft ondervonden, toegang heeft tot de rechtsstelsels;

(c) Bescherming tegen represailles, zoals nadelige behandeling of nadelige gevolgen in reactie op een klacht of op procedures om naleving van de bepalingen inzake gelijkheid af te dwingen;

(d) Het wettelijke recht om een rechtszaak aan te spannen en vorderingen in te stellen via verenigingen, organisaties of andere rechtspersonen die een rechtmatig belang hebben bij de verwezenlijking van het recht op gelijkheid;

(e) Specifieke regels met betrekking tot bewijsmateriaal en bewijs om ervoor te zorgen dat stereotiepe opvattingen over de capaciteiten van personen met een handicap er niet toe leiden dat slachtoffers van discriminatie worden belemmerd in het verkrijgen van schadeloosstelling;

(f) Doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties voor inbreuken op het recht op gelijkheid en adequate rechtsmiddelen;

(g) Voldoende en toegankelijke rechtsbijstand om de eiser in discriminatiezaken toegang tot de rechtsstelsels te garanderen.

32. De Staten die partij zijn, moeten gebieden of subgroepen van personen met een handicap aanwijzen - met inbegrip van personen die intersectionele discriminatie ondervinden - waarvoor specifieke maatregelen nodig zijn om inclusieve gelijkheid te versnellen of te verwezenlijken. De Staten die partij zijn, zijn verplicht specifieke maatregelen voor dergelijke groepen aan te nemen.

33. Met betrekking tot de raadplegingsverplichtingen van de Staten die partij zijn, artikel 4, par. 3, en artikel 33

(3) van het Verdrag benadrukken de belangrijke rol die gehandicaptenorganisaties moeten spelen bij de uitvoering van en het toezicht op het Verdrag. De Staten die partij zijn, moeten ervoor zorgen dat zij deze organisaties nauw raadplegen en actief betrekken, die de grote diversiteit in de samenleving vertegenwoordigen, waaronder kinderen, autisten, personen met een genetische of neurologische aandoening, personen met zeldzame en chronische ziekten, personen met albinisme, lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender- of intersekse personen, inheemse volkeren, plattelandsgemeenschappen, ouderen, vrouwen, slachtoffers van gewapende conflicten en personen van een etnische minderheid of met een migrantenachtergrond. Alleen dan kan worden verwacht dat alle discriminatie, inclusief meervoudige en intersectionele discriminatie, wordt aangepakt.

34. De Staten die partij zijn, hebben informatieverplichtingen in verband met artikel 5 van het Verdrag, in die zin dat zij passende gegevens en onderzoeksinformatie moeten verzamelen en analyseren om ongelijkheden, discriminerende praktijken en achterstandspatronen vast te stellen en de doeltreffendheid van maatregelen ter bevordering van gelijkheid te analyseren. Het Comité heeft geconstateerd dat in veel Staten die partij zijn, actuele gegevens over discriminatie op grond van handicap ontbreken en dat vaak, in gevallen waarin de nationale wet- en regelgeving dit toestaat, geen onderscheid wordt gemaakt naar handicap, geslacht, geslachtsidentiteit, etniciteit, godsdienst, leeftijd of andere lagen van

⁷Zie Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, richtsnoeren betreffende artikel 14, par.

6 en 14. Beschikbaar op de website van het Comité (www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx).

⁸ Zie bijvoorbeeld algemene commentaar nr. 5 (2017) over zelfstandig wonen en opgenomen worden in de maatschappij, par. 46.

⁹ Zie algemene commentaar nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs, par. 24.

¹⁰ Zie *Bujdosó e.a./Hongarije* (CRPD/C/10/D/4/2011).

Identiteit. Deze gegevens en de analyse daarvan zijn van het grootste belang voor de ontwikkeling van doeltreffende maatregelen ter bestrijding van discriminatie en ter bevordering van gelijke behandeling.

35. De Staten die partij zijn, dienen tevens passend onderzoek te verrichten naar discriminatie op grond van handicap en de rechten op gelijke behandeling van personen met een handicap. De onderzoeksagenda's moeten personen met een handicap vanaf de fase waarin de agenda wordt opgesteld in de onderzoeksprocessen integreren om hun zinvolle deelname aan het onderzoek te waarborgen. Inclusieve en participatieve onderzoeksprocessen moeten de deelnemers een veilige ruimte bieden en gericht zijn op de doorleefde ervaringen en behoeften van personen met een handicap.

VII. Verband met andere specifieke artikelen van het Verdrag

A. Artikel 6 betreffende vrouwen met een handicap

36. Vrouwen en meisjes met een handicap behoren tot de groepen personen met een handicap die het vaakst meervoudige en intersectionele discriminatie ondervinden.¹¹ Artikel 6 is een horizontaal artikel en moet in verband met alle bepalingen van het Verdrag in aanmerking worden genomen.¹² Hoewel alleen artikel 6 de term "meervoudige discriminatie" vermeldt, kan meervoudige en intersectionele discriminatie zich voordoen in elke combinatie van twee of meer gronden. Artikel 6 is een bindend artikel inzake gelijkheid en non-discriminatie dat discriminatie van vrouwen en meisjes met een handicap verbiedt en de Staten die partij zijn, verplicht gelijke kansen en resultaten te bevorderen. Bovendien moet artikel 6, evenals artikel 7, worden beschouwd als illustratief en niet als exhaustief, aangezien het verplichtingen bevat met betrekking tot de twee prominente voorbeelden van meervoudige en intersectionele discriminatie.

B. Artikel 7 betreffende kinderen met een handicap

37. Kinderen met een handicap hebben vaak te maken met meervoudige en intersectionele discriminatie. De Staten die partij zijn, moeten alle vormen van discriminatie op grond van een handicap die specifiek zijn voor kinderen, verbieden; effectieve en toegankelijke rechtsmiddelen bieden; en het publiek en beroepsbeoefenaars bewuster maken van het voorkomen en uitbannen van discriminatie. Zo kunnen kinderen in veel Staten die partij zijn, rechtmatig worden mishandeld onder het mom van "discipline" of "veiligheid" (bijvoorbeeld dwangmaatregelen). Deze fysieke straf treft vaak onevenredig veel kinderen met een handicap. De Staten die partij zijn, moeten alle vormen van lijfstraffen en wrede, onmenselijke en ontorende behandeling van kinderen in alle omstandigheden verbieden en ervoor zorgen dat passende maatregelen worden genomen om dit verbod te handhaven.

38. Het begrip "belang van het kind" in artikel 3 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind moet worden toegepast op kinderen met een handicap, waarbij zorgvuldig rekening moet worden gehouden met hun omstandigheden. De Staten die partij zijn, dienen de integratie van handicaps in de algemene wetgeving en het beleid inzake kindertijd en adolescentie te bevorderen. Het begrip "belang" mag echter niet worden gebruikt om kinderen, met name gehandicapte meisjes, te beletten hun recht op lichamelijke integriteit uit te oefenen. Het moet worden gebruikt om ervoor te zorgen dat kinderen met een handicap worden geïnformeerd en geraadpleegd en inspraak hebben in elk besluitvormingsproces dat betrekking heeft op hun situatie. De Staten die partij zijn, moeten met name het geweld tegen en de institutionalisering van kinderen met een handicap aanpakken. De Staten die partij zijn, moeten de-institutionaliseringstrategieën toepassen die kinderen helpen om bij hun familie of in alternatieve gezinszorg in de gemeenschap te leven. De Staten die partij zijn, dienen tevens ondersteunende maatregelen te nemen om alle kinderen met een handicap in staat te stellen hun recht om te worden gehoord, uit te oefenen in alle procedures die hen betreffen, waaronder in het parlement, commissies en organen voor politieke besluitvorming.

-
- ¹¹ Zie Comité inzake de uitbanning van discriminatie van vrouwen algemene aanbeveling nr. 28 (2010) betreffende de kernverplichtingen van Staten die partij zijn bij artikel 2 van het Verdrag, par. 31.
- ¹² Zie Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, algemene commentaar nr. 3, par. 12.

C. Artikel 8 over de bevordering van bewustwording

39. Discriminatie kan niet worden bestreden zonder de bevordering van de bewustwording van alle sectoren van de overheid en de samenleving. Elke maatregel inzake non-discriminatie en gelijkheid moet dus vergezeld gaan van passende bewustmakingsmaatregelen en maatregelen om gecompliceerde pejoratieve stereotypen over handicaps en negatieve houdingen te veranderen of af te schaffen. Bovendien moeten geweld, schadelijke praktijken en vooroordelen worden aangepakt door bewustmakingscampagnes. De Staten die partij zijn, dienen maatregelen te nemen om onder meer de media aan te moedigen personen met een handicap af te beelden op een wijze die strookt met het doel van het Verdrag en schadelijke opvattingen over personen met een handicap te wijzigen, zoals die waarin zij op onrealistische wijze worden afgeschilderd als gevaarlijk voor zichzelf en anderen, of als lijdens en afhankelijke objecten van zorg zonder autonomie die een onproductieve economische en sociale last voor de samenleving vormen.

D. Artikel 9 over toegankelijkheid

40. Toegankelijkheid is een voorwaarde en een middel om de facto gelijkheid voor alle personen met een handicap te bereiken. Opdat personen met een handicap effectief kunnen deelnemen aan de maatschappij, moeten de Staten die partij zijn, de toegankelijkheid van de bebouwde omgeving, het openbaar vervoer, alsmede informatie- en communicatiediensten aanpakken, die voor alle personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen beschikbaar en bruikbaar moeten zijn. Toegankelijkheid in de context van communicatiediensten omvat het bieden van sociale en communicatieve ondersteuning.

41. Zoals hierboven is opgemerkt, zijn toegankelijkheid en redelijke aanpassingen twee verschillende concepten van wetgeving en beleid inzake gelijkheid:

(a) Toegankelijkheidsverplichtingen hebben betrekking op groepen en moeten geleidelijk maar onvoorwaardelijk worden uitgevoerd;

(b) Redelijke aanpassingen daarentegen zijn geïndividualiseerd, gelden onmiddellijk voor alle rechten en kunnen worden beperkt door onevenredigheid.

42. Omdat de geleidelijke verwezenlijking van de toegankelijkheid in de bebouwde omgeving, het openbaar vervoer en de informatie- en communicatiediensten tijd kan vergen, kunnen redelijke aanpassingen worden gebruikt als middel om een persoon in de tussentijd toegang te verschaffen, aangezien het om een onmiddellijke verplichting gaat. Het Comité roept de Staten op zich te laten leiden door zijn algemene commentaar nr. 2 (2014) over toegankelijkheid.

E. Artikel 11 over risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties

43. Er moet worden gezorgd voor non-discriminatie in risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties, mede op basis van verplichtingen in het internationale humanitaire recht, met inbegrip van het humanitaire ontwapeningsrecht, om het verhoogde risico dat inherent is aan dergelijke situaties, van discriminatie van personen met een handicap aan te pakken.

44. Internationaal ontheemde personen met een handicap en/of vluchtelingen met een handicap hebben vaak geen gelijke toegang tot basisvoorzieningen zoals water, sanitaire voorzieningen, voedsel en onderdak. Zo zijn er vaak geen of onvoldoende toegankelijke hygiënische voorzieningen zoals latrines en douches.

45. Vrouwen en meisjes met een handicap in risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties lopen een bijzonder verhoogd risico op geweld, inclusief seksueel geweld, uitbuiting of misbruik, en hebben minder kans op toegang tot herstel- en rehabilitatiediensten of toegang tot de rechtsstelsels.¹³

46. De Staten die partij zijn, moeten derhalve in alle programma's en maatregelen het beginsel van non-discriminatie waarborgen. Dit betekent dat personen met een handicap op

voet van gelijkheid in de nationale noodprotocollen worden opgenomen, dat personen met een handicap volledig worden erkend in evacuatiescenario's, dat er toegankelijke informatie- en communicatiehulplijnen

¹³Zie algemene commentaar nr. 3, par. 49–50.

en hotlines komen, om ervoor te zorgen dat humanitaire hulp op een toegankelijke, niet-discriminerende manier wordt verdeeld onder personen met een handicap in humanitaire noodsituaties, en om ervoor te zorgen dat water, sanitaire voorzieningen en hygiëne in noodonderkomens en vluchtelingenkampen beschikbaar en toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Na noodsituaties is toegankelijke wederopbouw doorslaggevend voor de gelijkheid van personen met een handicap in de samenleving. Om deze elementen te waarborgen, moeten de Staten die partij zijn, personen met een handicap via hun representatieve organisaties nauw betrekken bij het ontwerpen en uitvoeren, monitoren en evalueren van wetgeving en beleid met betrekking tot alle stadia van noodsituaties.

F. Artikel 12 betreffende gelijke erkenning voor de wet

47. Het recht op rechtsbekwaamheid is een drempelrecht, dat wil zeggen dat het vereist is voor het genot van bijna alle andere rechten in het verdrag, waaronder het recht op gelijkheid en non-discriminatie. De artikelen 5 en 12 zijn fundamenteel met elkaar verbonden, want gelijkheid voor de wet moet inhouden dat alle personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen rechtsbekwaam zijn. Discriminatie door het ontzeggen van rechtsbekwaamheid kan op verschillende manieren voorkomen, onder meer in de vorm van statusgebaseerde, functionele en resultaatgebaseerde systemen. Het weigeren van besluitvorming op grond van een handicap via een van deze systemen is discriminerend.¹⁴

48. Een belangrijk verschil tussen de verplichting tot redelijke aanpassingen uit hoofde van artikel 5 van het Verdrag en de steun die moet worden verleend aan personen met een handicap die hun rechtsbekwaamheid krachtens artikel 12, par. 3, uitoefenen, is dat de verplichting uit hoofde van artikel 12, par. 3, niet beperkt is. Het feit dat ondersteuning bij de uitoefening van de capaciteiten een onevenredige of buitensporige last kan vormen, beperkt de verplichting om die ondersteuning te bieden niet.

49. Teneinde de samenhang tussen de artikelen 5 en 12 van het Verdrag te waarborgen, dienen de Staten die partij zijn bij het Verdrag:

(a) De bestaande wetgeving te hervormen om discriminerende ontkenning van rechtsbekwaamheid op basis van status, functie of resultaat te verbieden. Waar passend, deze te vervangen door modellen van ondersteunde besluitvorming, rekening houdend met de universele rechtsbekwaamheid van volwassenen, zonder enige vorm van discriminatie;

(b) Middelen te verschaffen aan systemen van ondersteunde besluitvorming om personen met een handicap te helpen door de bestaande rechtsstelsels te navigeren. De wetgeving en de financiering van dergelijke diensten moeten in overeenstemming zijn met de kernbepalingen in par. 29 van algemene commentaar nr. 1 (2014) over gelijke erkenning voor de wet. Dit betekent dat alle steunregelingen gebaseerd moeten zijn op de rechten, de wil en de voorkeuren van degenen die steun ontvangen en niet op wat als in hun belang wordt beschouwd. De beste interpretatie van de wil en de voorkeuren moet in de plaats komen van het begrip "belang" in alle aangelegenheden die betrekking hebben op volwassenen wanneer het niet mogelijk is de wil en de voorkeuren van de betrokkene vast te stellen;

(c) De Staten die partij zijn, moeten bescherming tegen discriminatie bieden door een toegankelijk, lokaal beschikbaar, laagdrempelig netwerk van gratis juridisch advies of rechtsbijstand van hoge kwaliteit op te zetten, dat de wil en de voorkeuren van deze personen moet respecteren en hun procedurele rechten (recht op rechtsbekwaamheid) op hetzelfde niveau moet beschermen als voor andere soorten juridische vertegenwoordiging. De Staten die partij zijn, moeten er consequent voor zorgen dat instrumenten voor bescherming niet gebaseerd zijn op het wegnemen van de rechtsbekwaamheid of het anderszins belemmeren van de toegang van gehandicapten tot rechtsstelsels.

50. Er moet worden gezorgd voor opleiding en onderwijs voor de betrokken instanties, zoals wettelijke besluitvormers, dienstverleners of andere belanghebbenden. De Staten die partij zijn, zijn verplicht het gelijke genot van alle in de samenleving aangeboden goederen en diensten te waarborgen, met inbegrip van de goederen en diensten genoemd in artikel 12, par. 5, dat voorbeelden geeft van goederen waarvan personen met een handicap in het bijzonder uitgesloten zijn, zoals eigendom of diensten in verband met financiële aangelegenheden, bijvoorbeeld hypotheek. Artikel 25, (e), vermeldt een andere dienst die

gewoonlijk niet toegankelijk is voor gehandicapten, namelijk die van de levensverzekering en de (particuliere) ziektekostenverzekering. De Staten die partij zijn, moeten een actieve, alomvattende aanpak volgen om ervoor te zorgen dat goederen en diensten in de particuliere sector op voet van gelijkheid worden aangeboden. Dat omvat een versterking van de

¹⁴Zie algemene commentaar nr. 1, par. 15

antidiscriminatiewetgeving zoals die van toepassing is op de particuliere sector. Er moet worden samengewerkt met vakbonden en andere actoren om partners te vinden die bereid zijn veranderingen tot stand te brengen.

G. Artikel 13 betreffende toegang tot de rechter

51. De rechten en verplichtingen met betrekking tot gelijkheid en non-discriminatie die in artikel 5 worden geschetst, geven aanleiding tot bijzondere overwegingen met betrekking tot artikel 13, waarin onder meer wordt opgeroepen tot het verstrekken van aan procedures en leeftijd aangepaste aanpassingen. Deze aanpassingen onderscheiden zich van redelijke aanpassingen in die zin dat procedurele aanpassingen niet worden beperkt door disproportionaliteit. Een voorbeeld van een procedurele aanpassing is de erkenning van verschillende communicatiemethoden van personen met een handicap die in de rechtbanken en tribunalen staan. Op de leeftijd afgestemde aanpassingen kunnen bestaan uit het verspreiden van informatie over de beschikbare mechanismen om klachten in te dienen en toegang tot de rechter in op leeftijd afgestemde en duidelijke taal.

1. Artikel 13 (1)

52. Om daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen, moeten de processen participatie mogelijk maken en transparant zijn. Acties die participatie mogelijk maken zijn onder meer:

- (a) Het verstrekken van informatie op een begrijpelijke en toegankelijke manier;
- (b) Erkenning en aanpassing van diverse vormen van communicatie;
- (c) Fysieke toegankelijkheid in alle fasen van het proces;
- (d) Financiële assistentie in het geval van rechtsbijstand, indien van toepassing, en afhankelijk van de wettelijke toetsing van middelen en verdiensten.

53. Passende maatregelen die personen kunnen beschermen die niet in staat zijn zich tegen discriminatie te verdedigen, zelfs niet wanneer hen steun wordt verleend, of wier mogelijkheden sterk worden beperkt door de vrees voor de negatieve gevolgen van dergelijke pogingen, zijn acties in het algemeen belang (*actio popularis*).

54. Met het oog op transparantie moet een optreden van de Staat die partij is, er voorts voor zorgen dat alle relevante informatie toegankelijk en beschikbaar is en dat alle relevante vorderingen, zaken en rechterlijke beslissingen naar behoren worden geregistreerd en gerapporteerd.

2. Artikel 13 (2)

55. Teneinde een passende eerbiediging en naleving van rechten en verplichtingen aan te moedigen, is het noodzakelijk rechtshandhavingsambtenaren op te leiden, rechthouders meer bewust te maken en de capaciteit van dragers van plichten op te bouwen. Een passende opleiding moet omvatten:

- (a) De complexiteiten van intersectionaliteit en het feit dat personen niet louter op basis van hun handicap mogen worden geïdentificeerd. De bevordering van de bewustwording van intersectionele kwesties moet relevant zijn voor specifieke vormen van discriminatie en onderdrukking;
- (b) De diversiteit van personen met een handicap en hun individuele behoeften om op voet van gelijkheid met anderen daadwerkelijk toegang te krijgen tot alle aspecten van het rechtstelsel;
- (c) De individuele autonomie van personen met een handicap en het belang van rechtsbekwaamheid voor iedereen;
- (d) Het belang van doeltreffende en zinvolle communicatie voor een succesvolle inclusie;
- (e) Maatregelen die zijn genomen om ervoor te zorgen dat personeel, waaronder advocaten, magistraten, rechters, gevangenispersoneel, tolken in gebarentaal en de politie en het penitentiair systeem, een doeltreffende opleiding krijgen over de rechten van

personen met een handicap.

H. Artikel 14 betreffende de vrijheid en veiligheid van de persoon, artikel 15 betreffende de vrijwaring van folteringen en van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, artikel 16 betreffende de vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik, en artikel 17 betreffende de bescherming van de persoonlijke integriteit.

56. Personen met een handicap kunnen onevenredig zwaar worden getroffen door geweld, mishandeling en andere wrede en vernederende straffen, die de vorm kunnen aannemen van dwangmaatregelen of afzondering, alsmede gewelddadige aanvallen. Het Comité is met name bezorgd over de volgende handelingen tegen personen met een handicap, waaronder kinderen op grond van hun handicap, die per definitie discriminerend zijn: scheiding van kinderen met een handicap van hun familie en gedwongen plaatsing in instellingen; vrijheidsberoving; foltering of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing; geweld; en gedwongen behandeling van personen met een handicap binnen en buiten instellingen voor geestelijke gezondheidszorg. De Staten die partij zijn, moeten alle passende maatregelen nemen om bescherming te bieden tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik van personen met een handicap en deze te voorkomen. Gedwongen corrigerende invaliditeitsbehandelingen moeten worden verboden.

I. Artikel 19 over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

57. Artikel 19 van het Verdrag bevestigt het verbod op discriminatie en de erkenning van het gelijke recht van personen met een handicap op een leven met volledige inclusie en zelfstandige participatie in de maatschappij. Om het recht om zelfstandig te wonen en in de maatschappij te worden opgenomen, te realiseren, moeten de Staten die partij zijn, doeltreffende en passende maatregelen nemen om het volledige genot van het recht en de volledige opneming in en deelname van personen met een handicap aan de maatschappij te vergemakkelijken. Dit omvat de uitvoering van de-institutionaliseringstrategieën en, overeenkomstig de algemene commentaar nr. 5 (2017) van het Comité over zelfstandig wonen en opgenomen worden in de maatschappij, de toewijzing van middelen voor ondersteunende diensten voor zelfstandig wonen, toegankelijke en betaalbare huisvesting, ondersteunende diensten voor gezinsverzorgers en toegang tot inclusief onderwijs.

58. Artikel 19 van het Verdrag erkent het recht niet verplicht te worden in een bepaalde woonvorm te leven vanwege iemands handicap. Institutionaliseren is discriminerend omdat het aantoont dat er geen steun en diensten in de gemeenschap worden gecreëerd voor gehandicapten, die gedwongen worden hun deelname aan het gemeenschapsleven op te geven om een behandeling te krijgen. Het institutionaliseren van personen met een handicap als voorwaarde voor het ontvangen van openbare geestelijke gezondheidszorg vormt een gedifferentieerde behandeling op grond van een handicap en is als zodanig discriminerend.

59. De criteria en procedures voor het verkrijgen van toegang tot ondersteunende diensten moeten op niet-discriminerende wijze worden vastgesteld en gericht zijn op de behoeften van de persoon in plaats van op de handicap, volgens een op de mensenrechten gebaseerde aanpak. De ontwikkeling van ondersteunende diensten moet persoonsgericht, leeftijds- en geslachtsbewust en cultureel aangepast zijn.

60. De Staten die partij zijn, dienen derden te verbieden en te voorkomen dat zij praktische of procedurele belemmeringen opwerpen voor zelfstandig wonen en opneming in de maatschappij, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat de diensten in overeenstemming zijn met het zelfstandig wonen in de maatschappij en dat personen met een handicap niet de mogelijkheid wordt ontzegd om te huren of worden benadeeld op de woningmarkt.

J. Artikel 23 betreffende de eerbiediging van de woning en het gezinsleven

61. Personen met een handicap worden bij de uitoefening van hun recht om te trouwen of hun ouder- en gezinsrechten vaak gediscrimineerd als gevolg van discriminerende wetten en beleidslijnen, en administratieve maatregelen. Ouders met een handicap worden vaak gezien als ontoereikend of niet in staat om voor hun kinderen te zorgen. Scheiding van een

kind van zijn of haar ouders op grond van de handicap van het kind of de ouders of beide is discriminatie en in strijd met artikel 23.

62. De plaatsing van kinderen in instellingen op grond van hun handicap is ook een vorm van discriminatie die verboden is bij artikel 23, par. 5, van het Verdrag. De Staten moeten ervoor zorgen dat ouders met een handicap en ouders van kinderen met een handicap in de gemeenschap de nodige steun krijgen om voor hun kinderen te zorgen.

K. Artikel 24 over onderwijs

63. Het verzuim van sommige Staten die partij zijn, om leerlingen met een handicap - waaronder leerlingen met zichtbare en onzichtbare handicaps en leerlingen die meerdere vormen van discriminatie of intersectionele discriminatie ondervinden - gelijke toegang te bieden tot het reguliere onderwijs met inclusief en kwalitatief hoogstaand onderwijs is discriminerend, in strijd met de doelstellingen van het Verdrag en rechtstreeks in strijd met de artikelen 5 en 24. Artikel 5, par. 1, hangt samen met artikel 24 en verplicht de Staten die partij zijn, alle soorten discriminerende barrières, met inbegrip van wettelijke en sociale barrières, voor inclusief onderwijs weg te nemen.

64. Gesegregeerde onderwijsmodellen, die leerlingen met een handicap op grond van hun handicap uitsluiten van regulier en inclusief onderwijs, zijn in strijd met artikel 5, par. 2, en artikel 24, par. 1, (a), van het Verdrag. Artikel 5, par. 3, vereist dat de Staten die partij zijn, alle passende maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat in redelijke aanpassingen wordt voorzien. Dat recht wordt voor personen met een handicap versterkt in artikel 24, par. 2, (b), dat van de Staten die partij zijn, verlangt dat zij zorgen voor inclusief onderwijs voor personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen in de gemeenschappen waarin zij leven. Dat doel kan worden bereikt door overeenkomstig artikel 24, par. 2, (c), te voorzien in redelijke aanpassingen van de behoeften van een persoon en door nieuwe en inclusieve settings te ontwikkelen volgens het beginsel van het universele ontwerp. Gestandaardiseerde beoordelingssystemen, met inbegrip van toelatingsexamens, die leerlingen met een handicap direct of indirect uitsluiten, zijn discriminerend en in strijd met de artikelen 5 en 24. De verplichtingen van de Staten die partij zijn, reiken verder dan de school. De Staten die partij zijn, moeten ervoor zorgen dat alle leerlingen met een handicap vervoer naar school krijgen wanneer de vervoersmogelijkheden beperkt zijn wegens sociale of economische belemmeringen.

65. Om gelijkheid en non-discriminatie voor dove kinderen in onderwijsinstellingen te waarborgen, moeten zij kunnen beschikken over een gebarentaalleeromgeving met dove leeftijdsgenoten en dove volwassen rolmodellen. Het gebrek aan vaardigheid in gebarentaal van leerkrachten van dove kinderen en ontoegankelijke schoolomgevingen sluiten dove kinderen uit en worden dus als discriminerend beschouwd. Het Comité roept de Staten op om zich te laten leiden door zijn algemene commentaar nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs, bij de uitvoering van maatregelen om hun verplichtingen uit hoofde van de artikelen 5 en 24 na te komen.

L. Artikel 25 over gezondheid

66. Krachtens de artikelen 5 en 25 van het Verdrag moeten de Staten die partij zijn, discriminerende ontzegging van gezondheidsdiensten aan personen met een handicap verbieden en voorkomen, en gendergevoelige gezondheidsdiensten verlenen, met inbegrip van seksuele en reproductieve gezondheidsrechten. De Staten die partij zijn, moeten ook vormen van discriminatie aanpakken die het recht van personen met een handicap schenden, die hun recht op gezondheid belemmeren door schendingen van het recht om gezondheidszorg te ontvangen op basis van vrije en geïnformeerde toestemming,¹⁵ , of die faciliteiten of informatie ontoegankelijk maken.¹⁶

M. Artikel 27 over werk en werkgelegenheid

67. Om de facto gelijkheid in de zin van het Verdrag te bereiken, moeten de Staten die partij zijn, ervoor zorgen dat er geen discriminatie op grond van een handicap plaatsvindt in verband met werk en werkgelegenheid.¹⁷ Teneinde te zorgen voor redelijke aanpassingen als bedoeld in artikel 5, par. 3, en

¹⁵ Zie algemene commentaar nr. 1, par. 41.

¹⁵ Zie algemene commentaar nr. 2, par. 40.

¹⁷ Zie het Verdrag van de Internationale Arbeidsorganisatie betreffende discriminatie (arbeid en beroep), 1958 (nr. 111), en het Verdrag inzake beroepsrevalidatie en werkgelegenheid (gehandicapten), 1983 (nr. 159).

om de feitelijke gelijkheid in de werkomgeving te bereiken of te bespoedigen, zoals bepaald in artikel 5, par. 4, moeten de Staten die partij zijn bij dit verdrag:

(a) De overgang weg van gesegregeerde werkomgevingen voor personen met een handicap vergemakkelijken en hun betrokkenheid bij de open arbeidsmarkt ondersteunen, en er ondertussen ook voor zorgen dat de arbeidsrechten onmiddellijk op die omgevingen van toepassing zijn;

(b) Het recht op begeleid werk bevorderen, met inbegrip van arbeidsassistentie, job coaching en programma's voor beroepskwalificatie; de rechten van werknemers met een handicap beschermen; en het recht op vrij gekozen werk waarborgen;

(c) Ervoor zorgen dat personen met een handicap niet minder dan het minimumloon betaald krijgen en niet het voordeel van een invaliditeitsuitkering verliezen wanneer zij aan het werk gaan;

(d) Het weigeren van redelijke aanpassingen uitdrukkelijk erkennen als discriminatie en meervoudige en intersectionele discriminatie en intimidatie verbieden;

(e) Ervoor zorgen dat personen met een handicap op niet-discriminerende wijze in en uit dienst worden genomen. De Staten die partij zijn, zijn verplicht gelijke en daadwerkelijke toegang tot uitkeringen en rechten, zoals pensioen- of werkloosheidsuitkeringen, te waarborgen. Deze rechten mogen niet worden geschonden door uitsluiting van werk, waardoor de situatie van uitsluiting nog wordt verergerd;

(f) Werk in inclusieve en toegankelijke, veilige en gezonde werkomgevingen in de openbare en de particuliere sector promoten;

(g) Ervoor zorgen dat personen met een handicap gelijke kansen op loopbaanontwikkeling krijgen door regelmatige evaluatievergaderingen met hun managers en door het bepalen van de te bereiken doelstellingen, als onderdeel van een alomvattende strategie;

(h) Zorgen voor toegang tot opleiding, omscholing en onderwijs, met inbegrip van beroepsopleiding en capaciteitsopbouw voor werknemers met een handicap, en voorzien in opleiding inzake werkgelegenheid voor personen met een handicap en in redelijke aanpassingen voor werkgevers, representatieve organisaties van werknemers en werkgevers, vakbonden en bevoegde instanties;

(i) Streven naar universeel toepasbare gezondheids- en veiligheidsmaatregelen voor personen met een handicap, waaronder voorschriften inzake veiligheid en gezondheid op het werk die niet-discriminerend en inclusief zijn voor personen met een handicap;

(j) Het recht van personen met een handicap op toegang tot vakbonden erkennen.

N. Artikel 28 betreffende een behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

68. Zoals gesteld in paragraaf 59 van de algemene opmerking nr. 3 van het Comité is armoede zowel een samengestelde factor als het resultaat van meervoudige discriminatie. De niet-uitvoering van het recht van gehandicapten op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en hun gezinnen is in strijd met de doelstellingen van het verdrag. Dit falen is bijzonder zorgwekkend voor personen met een handicap die in extreme armoede of precaire omstandigheden leven. Om een behoorlijke levensstandaard te bereiken die vergelijkbaar is met die van anderen, hebben personen met een handicap doorgaans extra uitgaven. Dit betekent een bijzonder nadeel voor kinderen of oudere vrouwen met een handicap die in extreme armoede en precaire omstandigheden leven. De Staten die partij zijn, dienen doeltreffende maatregelen te nemen om personen met een handicap in staat te stellen de extra uitgaven in verband met hun handicap te dekken. De Staten die partij zijn, moeten onmiddellijk maatregelen nemen om personen met een handicap die in extreme armoede en precaire omstandigheden leven een minimum aan passende voeding, kleding en huisvesting te bieden.¹⁸

69. Wat de sociale bescherming betreft, moeten de Staten die partij zijn, voorts een basisbescherming implementeren.

¹⁸Zie Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten algemene commentaar nr. 3 (1990) over de aard van de verplichtingen van de Staten die partij zijn, par. 10.

O. Artikel 29 over participatie in het politieke en openbare leven

70. Uitsluiting van verkiezingen en andere vormen van participatie in het politieke leven zijn veel voorkomende voorbeelden van discriminatie op grond van een handicap. Zij houden vaak nauw verband met de ontzegging of beperking van de rechtsbekwaamheid. De Staten die partij zijn, moeten ernaar streven:

(a) Wetgeving, beleid en regelgeving te hervormen die personen met een handicap systematisch uitsluiten van stemming en/of kandidaatstelling bij verkiezingen;

(b) Ervoor te zorgen dat het verkiezingsproces toegankelijk is voor alle personen met een handicap, ook voor, tijdens en na de verkiezingen;

(c) Te voorzien in redelijke aanpassingen voor individuele personen met een handicap en steunmaatregelen op basis van de individuele behoeften van personen met een handicap om deel te nemen aan het politieke en openbare leven;

(d) Representatieve organisaties van personen met een handicap te ondersteunen en te betrekken bij het politieke participatieproces op nationaal, regionaal en internationaal niveau, onder meer door met deze organisaties overleg te plegen over aangelegenheden die personen met een handicap rechtstreeks aangaan;

(e) Informatiesystemen en wetgeving te creëren die permanente politieke participatie van personen met een handicap mogelijk maken, ook tussen verkiezingen in.

P. Artikel 31 betreffende statistieken en het verzamelen van gegevens

71. Verzameling en analyse van gegevens zijn essentiële maatregelen om het antidiscriminatiebeleid en de antidiscriminatiewetgeving te controleren. De Staten die partij zijn, moeten gegevens verzamelen en analyseren, die moeten worden uitgesplitst naar handicap en intersectionele categorieën. De verzamelde gegevens moeten informatie verschaffen over alle vormen van discriminatie. De verzamelde gegevens moeten breed zijn en betrekking hebben op statistieken, narratieven en andere vormen van gegevens, zoals indicatoren om de uitvoering te beoordelen en de voortgang en doeltreffendheid van nieuwe of lopende initiatieven en beleidsmaatregelen te volgen. Handicapinclusieve indicatoren moeten worden ontwikkeld en gebruikt op een wijze die strookt met de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling. Het ontwerpen, verzamelen en analyseren van gegevens moet participatief zijn, d.w.z. gebeuren in nauw en zinvol overleg met representatieve organisaties van gehandicapten, waaronder kinderen. Mensen die in gesloten ruimten leven, zoals instellingen of psychiatrische ziekenhuizen, worden vaak over het hoofd gezien door onderzoek en studies die gegevens verzamelen, en zouden systematisch in dergelijke studies moeten worden opgenomen.

Q. Artikel 32 over internationale samenwerking

72. Alle internationale samenwerkingsinspanningen, waaronder de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, moeten inclusief en toegankelijk zijn voor personen met een handicap en zich laten leiden door het Verdrag. De Staten die partij zijn, moeten toezichtskaders ontwikkelen met mensenrechtenindicatoren en specifieke benchmarks en doelen voor elke indicator, in overeenstemming met doelstelling 10 van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Alle internationale samenwerking moet gericht zijn op de bevordering van wetgeving en beleid inzake non-discriminatie die volledige inclusie nastreven in overeenstemming met het Verdrag en de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en andere verwante internationale mensenrechtenkaders.

VIII. Implementatie op nationaal niveau

73. In het licht van de hierboven geschetste normatieve inhoud en verplichtingen dienen de Staten die partij zijn, evenwel de volgende stappen te ondernemen om de volledige uitvoering van artikel 5 van het Verdrag te waarborgen:

(a) Studies uitvoeren om de nationale wetgeving en praktijken in

overeenstemming te brengen met het Verdrag, discriminerende wet- en regelgeving die niet in overeenstemming is met het Verdrag intrekken

en gewoonten en praktijken veranderen of afschaffen die discriminerend zijn voor personen met een handicap;

(b) Antidiscriminatie wetten ontwikkelen waar deze nog niet bestaan en antidiscriminatie wetten invoeren die ook op gehandicapten van toepassing zijn, een brede persoonlijke en materiële werkingssfeer hebben en in doeltreffende rechtsmiddelen voorzien. Dergelijke wetten kunnen alleen doeltreffend zijn indien zij gebaseerd zijn op een definitie van handicap die ook degenen omvat die langdurige fysieke, inclusief psychosociale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen hebben, en die zowel vroegere, huidige, toekomstige en veronderstelde handicaps omvat als personen die in verband worden gebracht met personen met een handicap. Personen die het slachtoffer zijn van discriminatie op grond van een handicap en verhaal willen halen, mogen niet worden belast met het bewijs dat zij "voldoende gehandicapt" zijn om de bescherming van de wet te genieten. Antidiscriminatie wetgeving die rekening houdt met handicaps, beoogt een discriminerende handeling te verbieden en te voorkomen in plaats van zich te richten op een bepaalde beschermde groep. In dat opzicht is een ruime, aan beperkingen gerelateerde definitie van handicap in overeenstemming met het Verdrag;

(c) Ervoor zorgen dat de non-discriminatie wetgeving zich uitstrekt tot de particuliere en de openbare sfeer, gebieden bestrijkt als onderwijs, werkgelegenheid, goederen en diensten, en handicap specifieke discriminatie aanpakt, zoals gescheiden onderwijs, institutionalisering, weigering of beperking van de rechtsbekwaamheid, gedwongen geestelijke gezondheidszorg, weigering van instructies in gebarentaal en professionele vertolking in gebarentaal, en weigering van braille of andere alternatieve en augmentatieve communicatiemethoden, -middelen en -formaten;

(d) De volledige inclusie van de reguliere diensten voor werkgelegenheid en beroepsopleiding bevorderen, met inbegrip van diensten die het ondernemerschap bevorderen en de oprichting van coöperaties en andere vormen van sociale economie ondersteunen;

(e) Ervoor zorgen dat de bescherming tegen discriminatie voor personen met een handicap dezelfde norm heeft als voor andere maatschappelijke groepen;

(f) Ontwikkelen en uitvoeren van programma's voor kennis- en capaciteitsopbouw, met inbegrip van opleiding binnen de overheid en de informele economie, om de naleving van het verdrag te waarborgen. Bewustmaking en capaciteitsopbouw moeten worden ontwikkeld en uitgevoerd met de zinvolle deelname van personen met een handicap en organisaties die de diversiteit van personen met een handicap vertegenwoordigen, en zijn cruciale componenten voor de totstandbrenging van een cultuur van verdraagzaamheid en diversiteit, die de basis vormt voor antidiscriminatie wetgeving en -beleid;

(g) Toezicht houden op het aantal vorderingen wegens discriminatie op grond van een handicap als percentage van het totale aantal vorderingen wegens discriminatie, uitgesplitst naar geslacht, leeftijd, vastgestelde belemmeringen en de sector waarin de vermeende discriminatie plaatsvond, en informatie verstrekken over zaken die buitengerechtelijk zijn geschikt, voor de rechter zijn gebracht en zijn terecht, en het aantal vonnissen dat tot schadevergoeding of sancties leidt;

(h) Toegankelijke en doeltreffende verhaalmechanismen instellen en slachtoffers van discriminatie op grond van een handicap op voet van gelijkheid met anderen toegang tot de rechter garanderen. Dit omvat toegang voor alle personen met een handicap tot effectieve gerechtelijke en/of administratieve procedures, met inbegrip van effectieve en toegankelijke klachtenmechanismen, en tot passende en - in voorkomend geval en afhankelijk van een wettelijke toetsing van de middelen en de verdiensten - betaalbare rechtsbijstand van goede kwaliteit. De Staten die partij zijn, dienen effectief en tijdig op te treden in geval van handelen of nalaten van publieke en particuliere actoren die het recht op gelijkheid en non-discriminatie van individuele personen met een handicap en groepen personen met een handicap schenden, zowel met betrekking tot burgerlijke en politieke rechten als economische, sociale en culturele rechten. De erkenning van rechtsmiddelen van collectieve aard of groepsacties kan aanzienlijk bijdragen tot het effectief waarborgen van de toegang tot de rechtsstelsels in situaties die groepen personen met een handicap treffen;

(i) In de nationale antidiscriminatie wetgeving de bescherming opnemen van

personen tegen nadelige behandeling of nadelige gevolgen als reactie op klachten of op procedures om naleving van de bepalingen inzake gelijkheid af te dwingen. De antidiscriminatiewetgeving moet er ook voor zorgen dat slachtoffers van discriminatie niet onnodig worden belemmerd in het verkrijgen van genoegdoening of opnieuw worden gediscrimineerd. In het bijzonder moeten de procedurevoorschriften de bewijslast in burgerrechtelijke procedures verschuiven van de eiser naar de verweerder in gevallen waarin er feiten zijn die discriminatie kunnen doen vermoeden;

(j) In nauw overleg met gehandicaptenorganisaties, nationale mensenrechteninstellingen en andere belanghebbenden, zoals instanties voor gelijke behandeling, een beleid en strategie voor gelijke behandeling ontwikkelen die inclusief en toegankelijk zijn voor alle personen met een handicap;

(k) De kennis in alle geledingen van de samenleving, ook bij overheidsfunctionarissen van alle overheidsinstanties en in de particuliere sector, vergroten over de reikwijdte, de inhoud en de praktische gevolgen van het recht op non-discriminatie en gelijkheid van alle personen met een handicap;

(l) Passende maatregelen nemen om regelmatig en uitgebreid toezicht te houden op inclusieve gelijkheid. Dit omvat het verzamelen en analyseren van uitgesplitste gegevens over de situatie van personen met een handicap;

(m) Ervoor zorgen dat de nationale toezichtsmechanismen uit hoofde van artikel 33 van het Verdrag onafhankelijk zijn, dat representatieve organisaties van personen met een handicap er daadwerkelijk bij betrokken zijn en dat zij over voldoende middelen beschikken om discriminatie van personen met een handicap aan te pakken;

(n) Specifieke bescherming bieden tegen en de nodige zorgvuldigheid betrachten om incidenten van geweld, uitbuiting en misbruik en schendingen van de lichamelijke integriteit die personen met een handicap op unieke of onevenredige wijze ondervinden, te voorkomen en te verhelpen;

(o) Specifieke maatregelen aannemen met het oog op inclusieve gelijkheid, met name voor personen met een handicap die intersectionele discriminatie ondervinden, zoals vrouwen, meisjes, kinderen, ouderen en inheemse personen met een handicap;

(p) De Staten die partij zijn, en een groot aantal asielzoekers, vluchtelingen of migranten opvangen, dienen formele, wettelijk vastgelegde procedures in te voeren om de toegankelijkheid voor personen met een handicap, waaronder vrouwen en kinderen met een handicap en personen met psychosociale en verstandelijke handicaps, in opvangfaciliteiten en andere settings te waarborgen. De Staten die partij zijn, moeten ervoor zorgen dat personen met een handicap psychosociale en juridische begeleiding, steun en rehabilitatie krijgen en dat de beschermingsdiensten rekening houden met de handicap, de leeftijd en het geslacht en cultureel aangepast zijn.
